

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дяковський О.С. Проблемні питання тлумачення заповіту [Текст] / Дяковський О.С. // Національний університет державної податкової служби України //Режим доступу : http://www.rusnauka.com/4_SND_2012/Pravo/9_99903.doc.htm
2. Заїка Ю.О. Спадкове право України [Текст]: навчальний посібник / Юрій Олександрович Заїка. – К.: Істина, 2006. – 216 с.
3. Кухарів О.Є. Судове тлумачення заповіту [Текст] / Кухарів О.Є. // Право України. – 2010. – №1 – С. 105.
4. Кухарів О.Є. Тлумачення заповіту [Текст] / Кухарів О.Є. // Право України. 2010. – №12 – С. 116.
5. Спадкове право: Нотаріат, Адвокатура, Суд [Текст]: науково-практичний посібник / Є.І. Фурса, О.М. Клименко, С.Я. Грабовська [та ін.] ; за ред. С.Я Фурса – К.: Велес, 2007. – 1216 с.
6. Харитонов Є.О., Дрішлюк А.І. Цивільне право України. Елементарний курс [Текст]: навчальний посібник / Харитонов Є.О., Дрішлюк А.І. – Суми: ВТД Університетська книга, 2006. – 352 с.

Ключові слова: спадщина, спадкоємці, спадкодавець, заповіт.

Keywords: inheritance, heirs, testator, testament.

*Баєнко Ярослав Володимирович,
аспірант кафедри господарського права і процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГІЯ ЯК ОСОБЛИВИЙ ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Нормативне визначення електричної енергії як товару зафіксовано у більшості діючих нормативно-правових актах, в тому числі в спеціальному законі «Про ринок електричної енергії». На електричну енергію розповсюджуються положення ЦК України про право власності та встановлюється можливість її відчуження як і будь-якого іншого товару.

Електрична енергія – енергія, що виробляється на об'єктах електроенергетики і є товаром, призначеним для купівлі-продажу [1]. Прийняття даного закону обумовлено необхідністю імплементації в національне законодавство актів Європейського співтовариства в частині долучення України до Третього Енергетичного Пакету ЄС (Директива 2009/72/ЄС). Вперше в історії України на суб'єктів владних повноважень, а також судів покладено обов'язок брати до уваги правозастосовну практику

Енергетичного Співтовариства та Європейського Союзу, зокрема Суду Європейського Союзу, практику Європейської Комісії та Секретаріату Енергетичного Співтовариства щодо застосування положень актів законодавства Європейського Союзу у сфері забезпечення діяльності ринку електричної енергії.

Однак, застосування такого утилітарного підходу до визначення електричної енергії в якості речі не зовсім відповідає фізичним особливостям останньої. Енергія не є звичайним предметом матеріального світу, а являє собою властивість матерії в конкретно визначеному стані. В нашому випадку маємо справу з потужністю електричного струму. Ціннісна характеристика електричної енергії полягає в її можливості виконувати певну роботу. З такою позицією погоджується, наприклад, Д.В. Мурзин, який визначає енергію як «безтілесну річ». Така позиція пов'язана з суто римським поділом речей за їх субстанцією, оскільки речі, які мали матеріальну субстанцію, називалися тілесними, а ті, які не мали матеріальної субстанції, мали назву безтілесних речей.

Як зазначає С.М. Корнеєв: «Слід визнати, що загальні правила щодо купівлі-продажу незначно застосовувані у енергопостачанні. Однак застосовується головне, що характеризує купівлю – продаж: перехід права... із власності продавця у власність покупця» [2, с. 412].

Товар традиційно визначають як продукт трудової діяльності, призначений для продажу. Для визнання товаром, об'єкт повинен мати економічні характеристики: мати споживчу вартість, тобто здатність задовольняти конкретні потреби людей, і мінову вартість, тобто властивість обмінюватися на інші товари. Відповідний об'єкт стає товаром, коли щодо нього виникають відповідні правові відносини. Необхідною майновою ознакою об'єктів торгівельного права є їхня комерційна оборотоздатність, тобто здатність служити об'єктом торгівельних договорів і змінювати власника. Таким чином, об'єктами торгівельного обороту визнаються товари, тобто майно, що володіє оборотоздатністю й реалізоване в ході торговельної діяльності на підставі договорів [3, с. 70-71].

Властивості електричної енергії як особливого об'єкту цивільних прав – товару, який відрізняється від інших товарів наявністю характеристик, які відсутні в інших товарів та, навпроти, відсутністю характеристик, притаманних іншим товарам. В такий спосіб визначається поняття «енергія» у більшості підручників з фізики: запас роботи, яку може здійснити тіло, змінюючи свій стан [4].

Насамперед, нас цікавить електрична енергія як різновид товару, який продається на оптовому та роздрібному ринках електричної енергії, оскільки електрична енергія, запас якої можливо зберігати в акумуляторах, має дещо інші властивості. Електричну енергію фактично споживається при її передачі споживачу, тому її не може бути повернуто, наприклад в результаті реституції. Також, до технічних передумов енергопостачальних організацій належать наявність електромереж, що зв'язують установки й обладнання споживача з енергопостачальною організацією, а також технологічної можливості надавати енергію до струмоприймачів абонента [5, с. 11]. Таким чином, лише окремі положення передачі права власності за договором купівлі-продажу застосовуються при постачанні електричної енергії. Постачання електричної енергії також має спільні риси із регулюванням підряду, поставки, надання послуг, що призводить до встановлення певної самостійності договорів на ринку електричної енергії.

Звертаючись же до правової природи договору постачання електричної енергії споживачу, важливо зазначити, що такий договір має специфічний предмет, який не можна в жодному разі ототожнювати з предметом договору на постачання газу, нафти, нафтопродуктів чи води. Так, під енергією слід розуміти річ, яка має свою специфіку, об'єктивно існує, є об'єктом цивільного права та певним майном. У цьому контексті слід відмітити думку В. В. Луця, який під предметом договору постачання енергетичних та інших ресурсів через приєднану мережу розуміє електричну енергію у вигляді електричного струму та теплову енергію у вигляді пари або гарячої (перегрітої) води, які є товарною продукцією, призначеною для купівлі-продажу [6, с. 287]. Підтримуючи таку позицію, варто зазначити, що енергія є річчю, що має свою специфіку, тобто нематеріальним об'єктом, що має матеріальну природу та є товарною продукцією.

Наразі, законодавець не ототожнює поняття електричної енергії та потужності, як це було до впровадження Енергетичної стратегії України на період до 2035 року. Таке визначення було некоректним, оскільки під потужністю розуміється проведення комплексних робіт з забезпечення електричною енергією, а сам енергоресурс у вигляді енергії є товаром. Такий підхід повністю узгоджується зі специфікою продажу такого товару, яка полягає у тому, щоб передати споживачу енергію через приєднану мережу та права споживача на отримання з мережі енергетичного ресурсу, який відповідає кількісним та якісним характеристикам, що фіксується відповідними засобами обліку.

Вочевидь, не зважаючи на давню історію нормотворчості в галузі правового забезпечення ринку електричної енергії, до кінця не вирішеною залишається проблема вибору підходів до її визначення як категорії об'єктів речового права. Відстежуються тенденції її віднесення до особливої властивості матерії, яка виконує корисну роботу, віднесення до робіт або послуг, до споживчих речей. Загалом, фізичні властивості об'єктів цивільних прав не завжди мають значення для встановлення відносно них певного правового режиму використання. Важливим є застосування суб'єктного підходу, тобто встановлення їх правового режиму безпосередньо для учасників правовідносин, які виникають з приводу обігу таких матеріальних благ.

Слід зазначити, що при дослідженні питання про визначення правової природи електроенергії в якості особливого об'єкта цивільних права, необхідно приймати до уваги такі її характеристики: неможливість повернення електроенергії, використання лише за допомогою спеціальних технічних засобів і виключно через приєднану мережу, одночасне споживання з постачанням, неможливість накопичування та зберігання у будь-якому сховищі, невід'ємність від джерела та засобів передачі, синхронність процесів генерації, передачі та споживання. Такі характеристики дозволяють співвіднести електроенергію з іншими об'єктами цивільних права з точки зору усіх чотирьох підходів: речового, зобов'язального, змішаного та автономного.

Саме унікальність електроенергії, яка визнається товаром, як властивістю матерії, яка в цілому не охоплюється структурою цивільних відносин, дає змогу застосовувати окремі норми, що регулюють відносини з приводу речей, лише за аналогією. Застосування категорії права власності відносно електроенергії, з позиції її особливих властивостей, також неможливе, оскільки те, що можливо б було вважати правом власності на електричну енергію, не має ознак характерних для речових прав.

Однак, нормативно закріплено, що точка продажу електричної енергії – межа балансової належності, на якій відбувається перехід права власності на електричну енергію [7]. Якщо електричну енергію можливо вважати товаром, придатним до купівлі-продажу, у тому числі на ринках «на добу наперед», внутрішньодобовому ринку, то потужність товаром бути не може, хоча існують механізми її купівлі-продажу (на балансуєчому ринку). Покупці сплачують потенційну можливість виробників генерувати електричну енергію певної величини. Якщо правова природа електроенергії більш чи менш досліджена, то відкритим залишається питання визначення в якості об'єкта цивільних прав потужності як особливого товару, продаж якого полягає у

готовності до виробництва енергії, а купівля якого гарантує споживачу можливість отримання необхідного обсягу електричної енергії.

Із розвитком ринків та удосконаленням технологічних процесів, розширюється і коло об'єктів цивільних прав. Спостерігається ж тенденція встановлення для таких об'єктів режиму права власності, а дослідження їх в якості товарів вирішує проблему необхідності системного дослідження таких об'єктів.

Прийняття останніх підзаконних нормативно-правових актів у галузі електроенергетики, які дублюють положення окремих законів, не мають достатнього теоретичного підґрунтя у визначення електроенергії як об'єкта цивільних прав, неминуче призведе до формування протиріч у правозастосовчій практиці. Такий стан речей став можливим за відсутності системного підходу в правотворчій діяльності, а також використання інтерсуб'єктивності в якості однієї з домінуючих тенденцій сучасного наукового пізнання, яка визначає визнання іншими суб'єктами певних знань, а не існування незалежного від суб'єкта об'єкта.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про ринок електричної енергії» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19>
2. Е.А. Суханов Гражданское право. Учебник. Т.2. полутом 1, 2-е издание / Е.А. Суханов. – М.: Издательство БЕК, 2000. – 704 с.
3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2-х т. – 3-є вид., перероб. і доп. / За ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – Т. II. – 1088 с.
4. Лансберг Г.С. Элементарный учебник физики / Ландсберг Г.С. – М., 1974. Т. 1. – 612 с.
5. Пугинский Б.И. Коммерческое право / Пугинский С.В. – М.: Зерцало, 2006. – 328 с.
6. Гуйван П.Д. «Правове регулювання постачання електричною енергією». Автореферат на здобуття наукового ступеню кандидата юридичних наук. Харків. 2000.
7. Про затвердження Правил користування електричною енергією: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 липня 1996 р. № 28 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0417-96/print>

Ключові слова: електроенергія, об'єкти цивільних прав, речове право.

Keywords: electricity, objects of civil rights, property law.